

5 juli 2023

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

The end of the show / up to the next academic year

1 Inleiding

Zo, het laatste nummer voordat iedereen zo ongeveer gaat genieten van de zomervakantie. Eind augustus weer aan de slag met allerlei observaties, voornemens en plannen die op een of andere wijze met het onderwijs te maken hebben. Geen gebrek aan onderwerpen, vrezes we.

Toch is het goed om op deze wijze mede de vinger aan de pols van de ontwikkelingen te houden, vooral ook bij hetgeen de overheid aan het vormgeven is. Met dank aan iedereen die op een of andere wijze input levert voor de nieuwsbrieven en aldus bijdraagt aan de beschouwingen, commentaren en kanttekeningen, hebben we in het afgelopen jaar toch een aantal 'successen' kunnen boeken. Dat gebeurt op basis van het analyseren van voorstellen en aanverwante documenten, en door naast het signaleren van bepaalde mogelijke omissies steevast met alternatieven en eventuele aanpassingen te komen.

Zo heeft de Vaste Kamercommissie de minister gevraagd om te reageren op onze nieuwsbrief over de aanpassingen voor de regeling rond de macrodoelmatigheid. Uit een recente Kamerbrief: *'Tot slot heeft uw vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap het verzoek aan mij gedaan om reactie te geven op de brief die zij van Stichting Leido heeft ontvangen over de herziene regeling. Deze reactie zal uw Kamer separaat ontvangen'*.

In dit nummer gaan we ook op de rest van die brief in. Het blijkt dus mogelijk om als een niet-formele gesprekspartner inhoudelijke bijdragen te leveren, met inzet van de lezers, om ervoor te zorgen dat regelingen en kaders in de praktijk werkzaam zijn en blijven.

Verder pakken we eveneens wat stukjes uit een recente Kamerbrief over het 'bsa' mee, met antwoorden van OCW op vragen van de commissie onderwijs – plus een deel van de Kamerbrief over het flexstuderen. Afgesloten wordt met een stuk over de HU waar de Hogeschoolraad een mening heeft over 'leeruitkomsten' en een artikel over de Onderwijspremie die Windesheim in ontvangst mocht nemen voor praktijkgerichte deeltijdse opleidingen, inclusief Ad's.

2 BSA – vragen en antwoorden

Het is een van de meest interessant onderwerpen voor de komende tijd, kijkend naar de meningen binnen het onderwijsveld: Het 'bindend studieadvies', het 'studieadvies met een afwijzing' in formele zin. Het voorstel van OCW om de norm op maximaal 30 studiepunten te zetten wordt omarmd, vervloekt, met enthousiasme binnengehaald en met afschuw bekeken als het gaat om de mogelijke effecten.

De leden van de Vaste Kamercommissie voor onderwijs hadden veel vragen over het voorstel. We pakken er maar een paar uit, met de kern **vetgedrukt**, en we nemen de antwoorden daarbij hieronder mee in de kadertjes, met vervolgens wat kanttekeningen.

De eerste vraag is wat de minister wil gaan doen met '**de doorstroomnorm**' die bepaalde hogescholen hebben bedacht als alternatief van de bsa-norm:

Ik ben bekend met het feit dat sommige instellingen een doorstroomnorm hanteren, waarbij studenten pas kunnen beginnen aan vervolgvakken wanneer zij een bepaalde puntennorm hebben gehaald en zij de opleiding niet hoeven te verlaten wanneer zij niet aan deze norm voldoen. Bij de uitwerking van het wetsvoorstel zal ik ook nader ingaan op de interactie van dit voorstel op andere vormen van normering zoals een doorstroomnorm en ingangseisen voor bepaalde vakken.

Het gaat hierbij om één van de vormen bij het gebruik van een 'doorstroomnorm' nl. het focussen in het tweede inschrijvingsjaar op het eerst z.s.m. behalen van een fors aantal studiepunten en dan zoveel mogelijk van het eerste jaar. Er mogen ook wel vakken worden gedaan van de hoofdfase, mede omdat een student recht heeft op het doen van eenheden met een omvang van 60 studiepunten (als er nog meer dan 60 zijn te behalen, al gaandeweg de opleiding). Pas dan kan er volledig worden doorgestudeerd, maar met veel begeleiding, en vaak ook nog met een meting halverwege het tweede jaar van inschrijving. Er zijn aldus veel scenario's te bedenken. Overigens ligt dit voor de Ad-opleiding toch weer anders dan bij de bacheloropleiding, maar goed, dat zal in de komende discussies gaan blijken.

Een andere vraag had te maken met mogelijk **ook een minimale norm**:

Ik ben voornemens om een maximale norm te hanteren, en geen minimale norm. Dit betekent dat instellingen een bsa mogen hanteren dat aan studenten maximaal vraagt om 30 studiepunten na het eerste jaar en/of 60 studiepunten na het tweede jaar te halen. Het staat instellingen vrij om lagere normen te hanteren of bijvoorbeeld geen bsa te gebruiken, zoals sommige instellingen momenteel doen. Zoals aangegeven werk ik nog aan een wetsvoorstel om het bsa aan te passen.

Het staat ook nog elders genoemd maar het meeste opmerkelijke hieraan is dat de minister niet per se uitgaat van het moeten behalen van de 60 studiepunten van het eerste jaar, dus de propedeuse dan wel de eerste 60 studiepunten van een opleiding - als daarvoor een opbouw bestaat.

Het zijn dus duidelijk maxima. Hoe dit gaat uitwerken voor die 60 na het tweede jaar (geen leerjaar, geen studiejaar, maar inschrijvingsjaar), moeten we gaan afwachten. Er zijn zeker scenario's bij te bedenken.

Dan is er een vraag over de norm maar **ook met gebruik van andere zaken**, vakken en dergelijke:

In de uitwerking van dit wetsvoorstel zal ik ook nader ingaan op zaken als verplichtingen die instellingen kunnen koppelen aan een bsa (zoals het behalen van alle eerstejaarsvakken) en de kaders rond studiebegeleiding.

Zoals gezegd, de minister wil kennelijk niet dat die 60 stuks alleen maar aan eerstejaarsvakken (onderwijseenheden die in jaar 1 staan vermeld) worden gekoppeld. Hij ziet graag dat er ook kwalitatieve zaken in dit alles worden opgenomen zoals het hebben afgerond van kernvakken, vaak ook als ze drempels vormen voor het doorgaan met allerlei leerlijnen. Hoe dat gaat uitpakken, dat gaan we zien – ook in onze beschouwingen als het wetsvoorstel er concreet ligt.

Natuurlijk heeft dat mede te maken met hoe een opleiding is opgezet. Kan bijvoorbeeld altijd worden gesproken van *DE* eerste 60 punten? Is dit allemaal voor alle studenten gelijk? Hoe om te gaan met flexibele leerroutes? Hoe zit het dan ook alweer met vrijstellingen die worden gegeven (en misschien niet worden gezien als 'behaald')? Vragen genoeg hierbij, maar dan is er meteen weer een andere vraag...

Die vraag betreft **de status van de propedeuse**:

Ik ben niet van plan om de inhoud, het curriculum en de structuur van de propedeutische fase aan te passen. Dit betekent dat de propedeutische fase nog steeds zal bestaan uit 60 studiepunten en nog steeds haar oriënterende en verwijzende functie zal hebben.

Helder, maar hoe dit zich gaat verhouden tot een bsa (graag daarvan een definitie geven in de wet), daarvan hebben we nog geen idee. Maar dat er lastige situaties zullen gaan ontstaan, dat is wel zeker. Elke instelling moet dus iets zeggen over die functies van de eerste fase, hoe daarmee om te springen. Naast de oriënterende en verwijzende functie is er de selecterende functie, en zo kom je ook bij het studieadvies uit.

Voor de goede orde: Als er geen propedeutisch examen is, kan een eerste fase ook minder dan 60 studiepunten omvatten, bij voltijd en deeltijd. Dat zal ook aan de orde komen in de nieuwe regelgeving, nemen we aan.

Dan is er een vraag over **het beleid in andere landen**:

Er wordt in verschillende landen beleid gevoerd dat lijkt op het bsa-beleid dat wij in Nederland kennen. Voorbeelden zijn de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. In deze landen wordt

op bepaalde instellingen gewerkt met een 'academic dismissal policy'. De invulling verschilt enigszins per instelling, maar er wordt veelal met een gemiddelde-norm gewerkt in plaats van met een puntennorm. Dat houdt in dat het cijfer dat een student gemiddeld voor diens examens behaalt boven een bepaalde norm moet liggen. Wanneer het gemiddelde daar onder valt, krijgt de student een proeftijd waarin de prestaties moeten worden verbeterd. Lukt dit niet, dan wordt de student van de opleiding gestuurd.

Het is dus geen algemeen beleid in de VS en het UK. Het is aan de instelling om een aanpak te bedenken, een gevolg van de volstrekte autonomie van de instellingen. In beide landen gaat het om onderwijs dat stevig is geprivatiseerd en waarbij er veelal wordt gewerkt met studiecontracten – met stevige verplichtingen over en weer. Ook is het gevolg ervan een vorm van selectie, om daarmee de status te kunnen verhogen voor degenen die afstuderen.

Ook in Vlaanderen is onlangs een decreet aangenomen waarmee studenten na twee studiejaar in ieder geval 60 studiepunten (afhankelijk van de omvang van het studietraject) gehaald moeten hebben.

De voorgenoemde landen kennen echter een dusdanige andere onderwijscontext, dat het lastig is om Nederland hiermee te vergelijken.

Jammer dat die voorbeelden dan worden gegeven. Maar goed, misschien straks toch maar even in het achterhoofd houden.

Ook was er een vraag over **de 30 studiepunten voor studenten van buiten de EER:**

De norm van 30 studiepunten in het eerste jaar als norm voor evident onvoldoende studievoortgang is geen nieuwe norm. Deze norm wordt namelijk al gehanteerd voor niet-EER-studenten om te bepalen of zij voldoende studievoortgang tonen om hun verblijfsvergunning te behouden. In de 'Gedragscode Hoger Onderwijs' zijn de koepelorganisaties in het hoger onderwijs (UNL, VH en NRTO) overeengekomen dat als voldoende studievoortgang voor niet-EER-studenten wordt aangemerkt vijftig procent (of meer) van de proportionele nominale studielast voor het (gedeelte) van het jaar (bij een voltijdstudie gaat dit om 30 studiepunten). Met een norm van maximaal 30 studiepunten sluit ik dus aan op deze reeds bestaande norm die geldt voor niet-EER-studenten.

Toch wel een wat vreemde redenering en onderbouwing. Een paar kanttekeningen:

- Niemand heeft het over een 'nieuwe' norm. Er is namelijk geen oude norm! In de huidige wet staat niets over een norm, laat staan over een aantal studiepunten. Ja, er staat wel dat een 'bsa' mag worden gegeven zolang de eerste 60 punten niet zijn behaald, maar dat is alleen maar een afbakening van de rechten en plichten betreffende het uitbrengen van het studieadvies.
- Het klinkt overtuigend maar wat verstaan men in het algemeen onder 'evident onvoldoende'? Daarvoor is een context nodig, samen met een onderbouwing van wat de negatieve effecten kunnen zijn.
- Dat hier is gekozen voor 30 studiepunten (zonder verdere kwalitatieve eisen en kennelijk los van vrijstellingen) is heel simpel te verklaren nl. de helft van 60, dus een half jaar of een semester of eenheden van jaar 1 en misschien ook wel van jaar 2. Gevoelsmatig is dat een mooi getal, ook om te laten zien dat er voldoende inspanning is verleend en dat men niet 'zomaar' ingeschreven staat.
- Het gaat er dus niet om iemand wel of niet verplicht te laten uitvallen maar om het behouden van de verblijfsvergunning, mede op basis van de status van student.
- Dat de minister daarom ook hier voor de 30 punten kiest, dat mag best, maar als die norm 45 zou zijn geweest, had hij dan voor die 45 gekozen? Anders gezegd, er is geen oorzakelijk verband tussen de twee normen qua aantallen studiepunten.

En dan de kwestie van **de 60 studiepunten bij het bsa:**

Daarnaast heb ik in mijn brief aangekondigd ook in het tweede jaar instellingen de mogelijkheid te bieden een bsa van 60 studiepunten te hanteren.

Afwachten dus, maar kennelijk gaat het hier om 'sec' het behalen van 60 studiepunten, en niet het eerste leerjaar.

En het flankerend beleid:

Ook zet ik in op het verbeteren van het flankerende beleid. Hiermee bied ik instellingen instrumenten om de studievoortgang van studenten goed in de gaten te houden en samen met de student te kijken naar wat er mogelijk is om de studie succesvol te doorlopen. Ik ben van mening dat deze aanpassingen gezamenlijk bijdragen aan een betere balans tussen welzijn en studievoortgang. Ik zie aanpassing van het bsa niet als signaal om minder studiepunten te halen.

Natuurlijk gaat een student niet bewust vertragen, zeker niet tijdens een normaal verlopende opleiding. Maar als er zich allerlei belemmerende of spoedeisende omstandigheden voordoen – denk aan de bijbaan, meer bezig moeten zijn met het studentenleven, persoonlijke veranderingen, enzovoort - kan een student mogelijk bij het in ieder geval binnen hebben van die 30 punten keuzes maken voor die andere zaken. Dat is ook een persoonlijke afweging, maar soms is door de student niet altijd goed in te schatten wat de consequenties kunnen zijn.

Daarbij kan de begeleiding helpen. Maar zonder een stok achter de deur (punten, wel of niet hebben van drempels, behalen van kerneenheden) kan een mentor ook niet meteen alles beïnvloeden. Het moet van beide kanten kunnen komen. Dan kan een hogere norm met een meer persoonlijk in te zetten hardheidsclausule ook best een goede aanpak zijn.

Dan kan het gaan over **de relatie tussen bsa en diploma**:

Mijn voorstel tot wijziging van het bsa ziet alleen op het wijzigen van de situatie waarin een student verwijderd mag worden van de opleiding. Dit voorstel wijzigt dus niet de inhoud en curricula van opleidingen of de eisen die een opleiding stelt aan het halen van het diploma. Studenten zullen dus nog steeds dezelfde inspanningen moeten verrichten om hun diploma te halen. Studenten kiezen een opleiding die past bij hun interesses en kwaliteiten. Ik verwacht daarom dat studenten zich inzetten voor hun opleiding, ongeacht de hoogte van een bsa.

Dit klinkt allemaal heel erg logisch. Maar ja, als de minister de verantwoordelijkheid bij de instelling legt voor het studeerbaar maken van de opleiding, waarom dan ook niet daarbij opnemen dat de inrichting van het eerste deel geheel voor rekening komt van diezelfde instelling? Bij de accreditatie kan dit allemaal worden gemeten en bekeken, met gegevens over slaagkansen en studieduur en nog wat andere aspecten.

Het gaat hier dus om 'verwijdering'. Maar het zou juist zo moeten zijn dat dat de inbreng en de betrokkenheid van de student zelf meer gaan meetellen. En als het niet meer gaat, dat de student gewoon zelf aan de stutten trekt.

De overheid kan daarbij aangeven dat in een situatie waarbij de betrokkene ervoor kiest om toch te blijven studeren, de extra kosten daarvan zelf moeten worden opgehoest. Of dat als bijvoorbeeld de Bachelor langer duurt dan normaal gesproken het geval is, voor een eventuele Master een hoger collegegeld vereist is. Daarvan zijn best voorbeelden van te geven. Dus meer in balans, met de belangen van de student, de instelling en onze maatschappij. En blauwe ogen, mooi, maar je kunt er niet altijd op vertrouwen... En daarom dus de volgende vraag:

En die betreft die **verantwoordelijkheid van de student**:

Ik vind het daarnaast de verantwoordelijkheid van de student en de instelling om na te gaan of de motivatie voldoende is en, zo niet, of de student op de juiste plek zit. In mijn brief heb ik aangegeven dat ik wettelijk wil borgen dat er een gesprek plaatsvindt tussen studenten die het bsa dreigen niet te halen en hun onderwijsinstelling. In een dergelijk gesprek kunnen student en instelling gezamenlijk de studievoortgang en studiekeuze bespreken.

Prima, in het verlengde van de bovenstaande kanttekening, als een randvoorwaarde bij een goed werkend studieadvies, dus niet alleen te zien als een momentopname maar te beschouwen als de uitkomst van een proces.

Het is natuurlijk eigenlijk hartstikke vreemd dat we nog steeds spreken over een 'advies', zeker als het een afwijzing betreft. Ja, het advies is dan wat anders te gaan doen, maar moet het dan wel worden opgevolgd?

Met andere woorden, laten we er een ander begrip van gaan maken. Voor alle duidelijkheid dus, het gaat om een 'besluit' van de opleiding als de begeleiders en de student er samen niet uitkomen

en het niet met elkaar eens zijn over de slaagkans en het studentsucces. De opleiding deelt dan de student mee dat men heeft besloten de inschrijving op een bepaalde datum te beëindigen.

Misschien moet je het dan in de wet hebben over de volgende aanpak, met een combinatie van een tweetal acties, om maar wat te noemen:

- Begeleiding & Besluit
- Mentoring & Besluit
- Oriëntatie & Studiebesluit.

De vraag over **drempels en voorkennis bij doorstuderen**:

Opleidingen geven zelf vorm aan het curriculum en studieprogramma op een wijze dat het inhoudelijk op elkaar voortbouwt. Ik kan mij voorstellen dat het lastig is als studenten voorkennis missen omdat zij een eerder vak niet hebben gehaald. Het is aan de opleidingen zelf om het curriculum, evenals de herkansingsmogelijkheden in te delen op een manier waarop de student ook bij het missen van een bepaald vak of bepaalde vakken, soepel door het programma kan lopen. Opleidingen hanteren nu veelal een bsa tussen de 36-60 punten en er zijn opleidingen zonder een bsa. Veel opleidingen hebben dus al ervaring met studenten die niet alle punten in het eerste jaar hebben gehaald, en hoe deze toch door te kunnen laten studeren. Ik heb er vertrouwen in dat dat met het bsa van maximaal 30 studiepunten ook het geval zal zijn.

Een goed voorbeeld van het inbouwen van de begeleiding, het monitoren van de voortgang en het vormgeven van een traject dat leidt tot een 'go of no-go'.

Maar het gebruik van het begrip 'soepel' is toch enigszins misplaatst. Het suggereert dat studenten op momenten dat het gewoon niet lukt, altijd weer een pardon of ontsnappingsroute dient te worden aangeboden. Het programma is er, met logische routes en situaties die niet meteen leiden tot een compleet vastlopen, en dat is zeker een mooi uitgangspunt.

Overigens wordt gesproken over 'herkansingsmogelijkheden'. Is de minister wel op de hoogte van het feit dat in de WHW het begrip 'herkansing' (of 'hertentamen') nergens wordt genoemd? Er wordt alleen maar gesproken over 'tentamens' zodanig dat bij elke onderwijseenheid een 'tentamen' hoort. Maar daarnaast kunnen eenheden vaker in een studiejaar worden gepland en zo kan iemand twee keer meedoen. Ook kan men in de onderwijs- en examenregeling laten vastleggen dat voor een onderwijseenheid meerdere daarbij behorende tentamens worden gepland. Maar hoeveel dat er moeten zijn, daarvoor bestaat geen formeel voorschrift. Tevens is er niets voorgeschreven voor bijvoorbeeld specifieke situaties zoals bij studenten die aan het eind van een jaar nog een of twee vakken moeten halen. En ja, last men dan nog wat extra kansen in voor 1 september? Anders gezegd, soepelheid, maar dan wel met grenzen, kaders en mate...

Het laatste deel van deze passage is ook wat 'tendentieus'. Natuurlijk kun je als instelling heel soepel zijn en ja, dan kunnen studenten best blijven doorstuderen. Maar dat betekent niet dat de opleiding – en ook de student – de ogen moet sluiten voor wat realistisch is.

Overigens is het ook niet altijd een kwestie van geld, dus van bekostiging. Denk eens aan het gegeven dat er vier jaar lang aan bekostiging is voor een student en dat een Ad-opleiding nominaal twee jaar duurt. Als een student gewoon steeds mag blijven doorgaan, en pas na vier jaren het getuigschrift haalt, dan levert dit – echt waar – vier jaar geld op. Het Ad-onderwijs is daarmee best lonend, in dat opzicht. Maar ja, de student betaalt wel vier keer collegegeld, en als deze persoon verder wil gaan met het doen van een Bachelor, ontvangt die ontvangende opleiding geen publieke bekostiging meer en loopt de student uit de studiefinanciering. Anders gezegd, ook bij de route Ad-Bachelor zal goed moeten worden bezien wat de rol van een 'studieadvies en -besluit' is.

3 Macro-doelmatigheid en de nieuwe regeling

De nieuwe regeling voor de macrodoelmatigheid is eind april ingegaan. Maar nu pas zijn de EK en TK hierover geïnformeerd, middels een brief. We geven hieronder de passages uit de brief die aan de TK is gericht.

Zoals al aangegeven bij de inleiding moet er ook nog een aanvulling komen op basis van onze nieuwsbrief van een tijdje geleden. Daarin hadden we aangegeven dat er behoorlijk wat 'omissies' in de nieuwe regeling zitten en dat er dus moet worden gerepareerd.

In de beleidsbrief hoger onderwijs en wetenschap heb ik aangekondigd in 2023 een nieuwe Regeling macrodoelmatigheid hoger onderwijs in werking te laten treden. Hierbij bied ik u deze herziene Regeling macrodoelmatig opleidingsaanbod hoger onderwijs (hierna: regeling) aan. De nieuwe regeling is op 28 april jl. gepubliceerd in de Staatscourant, nadat deze in een openbare internetconsultatie is voorgelegd. De nieuwe regeling is tot stand gebracht in samenspraak met Universiteiten van Nederland, Vereniging Hogescholen, de Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs, de NVAO, VNO-NCW en de NRTO.

De regeling vormt het beoordelingskader voor het toetreden van een nieuwe opleiding of een reeds bestaande onbekostigde opleiding tot het bekostigde stelsel. Aan de hand van dit beoordelingskader geeft de Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs mij advies, op basis waarvan ik een macrodoelmatigheidsbesluit over de opleiding neem. Zo wordt beoordeeld of er voldoende arbeidsmarktbehoefte voor deze opleiding is en of er ruimte hiervoor is in het bestaande opleidingsaanbod. Bij ruimte wordt tevens gekeken of het een noodzakelijke aanvulling is op het bestaande opleidingsaanbod en of het past bij het profiel van de instelling.

Helder en niet anders dan de uitgangspunten bij de vorige regeling.

De herziening van de regeling heeft tot doel om beter te kunnen inspelen op twee beleidsuitgangspunten, welke eerder zijn toegelicht in de beleidsbrief hoger onderwijs en wetenschap. Ten eerste wil ik stimuleren dat vernieuwing van het onderwijs zoveel mogelijk plaatsvindt via het reeds bestaande opleidingsaanbod. Dit kan bijdragen aan het anticiperen op ontwikkelingen om zo opleidingen toekomstgericht te houden, denk aan opleidingen in tekortsectoren en aan het inspelen met het onderwijsaanbod op maatschappelijke transities. Het starten van een gehele nieuwe opleiding, en het doorlopen van de bijbehorende procedures, is daarvoor niet altijd noodzakelijk. Daarnaast vind ik het belangrijk dat meer samenwerking en afstemming plaatsvindt tussen instellingen over de ontwikkeling van het opleidingsaanbod. In de macrodoelmatigheidsbeoordeling is hier op basis van de nieuwe regeling expliciet aandacht voor.

Het betreft de twee belangrijkste zaken waaraan de CDHO sterk aandacht gaat schenken:

- Het moet duidelijk zijn dat het nieuwe (smalle) beroepsprofiel niet binnen het bestaande aanbod van de instelling valt in te bedden, bijvoorbeeld met een afstudeerrichting of via een specifieke leerlijn met onderwijsseenheden;
- Er moet worden aangetoond dat er overleg is geweest met andere instellingen over vergelijkbare plannen en hoe men het aldaar aanpakt, mede gelet op de behoefte in het land en de regio's.

De betreffende kaders moeten nog worden uitgewerkt, maar die hebben hierop hun focus.

Verder zorgt de nieuwe regeling voor meer transparantie en navolgbaarheid in de beoordeling en besluitvorming en voor een betere uitvoerbaarheid voor hoger onderwijs instellingen die aanvragen doen in het kader van deze regeling. Met deze wijzigingen draagt de nieuwe regeling bij aan een doelmatiger en toekomstgericht opleidingsaanbod en meer rust en ruimte in het stelsel.

Men moet een voornemen al relatief vroeg bekend maken via de CDHO. Men kan op basis daarvan als andere instelling desnoods aanhaken of meedenken. Ook wordt het oordeel transparanter. De invoering is tevens beter te volgen, zo is de gedachte.

Daarnaast biedt de regeling ook ruimte om de regio-specifieke situatie en regionale behoefte (inclusief de regionale samenwerking) aan de nieuwe opleiding mee te nemen in de onderbouwing. Die ruimte was er reeds onder de vorige regeling en heb ik behouden in de herziene regeling. Dit is van belang om een dekkend en goed gespreid opleidingsaanbod te kunnen borgen. Hiermee geef ik invulling aan de motie van de leden Krul en Peters (CDA) die vraagt om waarborgen in de regeling waardoor er voor jonge mensen in alle regio's in Nederland voldoende opleidingsaanbod blijft. Met de aanpak voor de vitalisering van opleidingen in krimpregio's, waarover ik uw Kamer binnekort nader informeer, heb ik hier ook nadrukkelijk aandacht voor.

Dat is een punt dat de instellingen graag zien, zeker voor de Ad-opleidingen, maar ook de Masters. Het kunnen regionale ontwikkelingen zijn die leiden tot nieuwe initiatieven. Overigens is het dan simpeler om te werken met afstudeerrichtingen en minoren, als snelheid is geboden.

Die motie is van belang gezien het kunnen vasthouden van jongeren en werkenden, maar ook voor als er sprake is van nieuwe vormen van bedrijvigheid en de werkgevers om te kunnen groeien steeds nieuwe mensen nodig hebben. Opleidingen kunnen ook best minder omvangrijk zijn, maar dan zal men bij de instellingen heel effectief moeten zijn in het behouden van het aanbod. Dat kan door te zoeken naar overlap, samenhangende elementen en ook cross-overs. Maar het is uiteraard wel nodig dat de afgestudeerden (en degenen die opgeschoold worden) een baan in de regio kunnen vinden.

Tot slot heeft uw vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap het verzoek aan mij gedaan om reactie te geven op de brief die zij van Stichting Leido heeft ontvangen over de herziene regeling. Deze reactie zal uw Kamer separaat ontvangen.

Dus al eerder behandeld, bij de inleiding. We nemen dus altijd graag uw commentaar als er zaken spelen, om daar toch gebruik van te kunnen maken.

4 Flexstuderen – pas later weer meenemen en oppikken

We pakken ook een paar passages mee uit de recente brief aan de TK over de gevolgen van de beëindiging van de experimenten met het 'flexstuderen', het 'betalen per studiepunt' zoals dat in de volksmond heet. De minister wil de ervaringen die hiermee zijn opgedaan, meenemen in de toekomstverkenningen en derhalve daar niet op wil voortlopen. Maar dan vallen bepaalde groepen enige jaren tussen het wal en het schip. Ze doen aan flexstuderen en nu zouden ze zich weer gewoon volledig dienen in te schrijven – in ieder geval, het volledige collegegeld moeten gaan betalen.

De minister wil daar iets aan gaan doen, maar dat wordt een kwestie van maatwerk. Hoe, dat is niet bekend. Toch minder betalen en alles mogen doen? Geld terugkrijgen aan het eind van het studiejaar op basis van wat is gedaan (los van hertentamens)? We gaan het merken.

Hier de eerste passage uit de Kamerbrief:

Via deze brief informeer ik uw Kamer over de stand van zaken rond het experiment flexstuderen in het hoger onderwijs. Het experiment flexstuderen dat in 2017 gestart is, heeft tot doel de regie bij studenten over hun studie te vergroten door het mogelijk te maken hun collegegeld naar rato van gebruik te betalen. Per 1 september 2023 zal het experiment van rechtswege eindigen, aangezien het niet mogelijk was tijdig een wetsvoorstel in te dienen om het experiment structureel in de wetgeving in te bedden.

Ik heb de afweging gemaakt om de wettelijke verankering van flexstuderen – gezien de resultaten van het experiment – wel voor te gaan bereiden, zodat het ná mijn beleidsreactie op de toekomstverkenning in procedure gebracht kan worden. Hierdoor kan het wetsvoorstel in lijn gebracht worden met het perspectief voor flexibilisering van het onderwijs dat voortkomt uit de toekomstverkenning en het beleid met betrekking tot Leven Lang Ontwikkelen (LLO). Het streven is om flexstuderen mogelijk te maken voor alle instellingen vanaf studiejaar 2025/2026.

Dus wel alvast de boodschap dat het flexstuderen gewoon zal worden ingevoerd, los van de uitkomsten van de toekomstverkenningen. Dat is wel opmerkelijk, want er zijn mogelijk ook andere scenario's te bedenken.

Ik realiseer mij dat dit besluit heel vervelend kan zijn voor de studenten die momenteel deelnemen aan het experiment, en dat graag volgend jaar weer hadden willen doen. Deze groep studenten verkeert regelmatig in een bijzondere omstandigheid zoals mantelzorg, een chronische ziekte, of topsport, waardoor flexstuderen voor hen een uitkomst biedt. Ik vind het van belang dat deze groep studenten op een vergelijkbare wijze hun studie kan voortzetten ook na beëindiging van het experiment. Ik ben graag bereid om de instellingen gericht te ondersteunen, zodat de studenten die in studiejaar 2022-2023 deelnemen aan het experiment geen last hoeven te ondervinden van de late besluitvorming.

Het is goed dat de minister nog eens heel helder op papier zet dat het 'flexstuderen' voor specifieke groepen studenten is, en dus niet voor 'iedereen die dat graag wil'. We hebben ook degenen die net niet geslaagd zijn en in het studiejaar erna nog maar een paar onderwijseenheden dienen af te ronden. Maar die zijn mede geholpen bij een aanpak waarbij na het behalen van het getuigschrift een deel van het collegegeld wordt terugbetaald.

Dat het straks goed uitkijken wordt met het combineren van alle lopende plannen met de uitkomsten van de toekomstverkenningen, kan bijvoorbeeld geïllustreerd aan een scenario waarbij wordt gewerkt met grote eenheden van leeruitkomsten, bijvoorbeeld van een semester, en de student als 'flex-studeerder' ervoor kiest om alleen die eenheid af te nemen binnen een bepaald studiejaar. Daarom is het van belang om de doelgroepen te benoemen en niet voortdurend in allerlei andere soorten aanbod verzeild te raken als instelling.

De gehele brief staat op onze website bij 'nieuwsbrieven-stukken'

5 HU en de leeruitkomsten

Na het bsa en doelmatigheid dan ook maar iets over het gebruik van 'leeruitkomsten'. Geen brief aan de TK, maar een bericht van het 'onderwijsfront'. De Hogeschool Utrecht vindt bij monde van het CvB dat alle opleidingen en varianten met leeruitkomsten en daarvan losgekoppelde onderwijsactiviteiten moeten gaan werken. Maar de Hogeschoolraad ligt dwars, zoals blijkt uit een artikel op de website van het HU-blad 'Trajectum'. Men wil meer weten, samen met wat de wet precies gaat inhouden. Zoals al eerder gemeld, worden er straks wettelijke eisen gesteld aan het gebruik ervan voor voltijd, en bovendien moet de reguliere route sowieso in stand blijven – zonder druk uit te oefenen op de studenten als ze keuzes willen maken.

Hier dit artikel, ter informatie, als een voorbeeld dat er nog wel forse discussies zullen worden gevoerd bij instellingen.

De Hogeschoolraad (HSR) heeft woensdag 28 juni met een grote meerderheid tegen de invoering van het Beleidskader Onderwijsarchitectuur gestemd. Hierin stond onder meer dat alle opleidingen van de HU zouden moeten gaan werken met 'leeruitkomsten'.

Het college van bestuur wil een volgende stap maken met de onderwijsvernieuwing. Het beleidskader moet de flexibilisering en samenwerking tussen opleidingen bespoedigen. Twee weken geleden bleek al dat de HSR er kritisch over was. De raad vond dat het college te snel van stapel liep en vroeg om intrekking van de plannen. Dat wilde het college niet.

In het voorgestelde beleidskader van het college vormen leeruitkomsten een belangrijk element: de student moet aantonen wat hij of zij begrijpt, weet en kan toepassen. Leeruitkomsten moeten de leerdoelen gaan vervangen. Daarnaast wordt in de nieuwe architectuur de koppeling tussen leeruitkomsten, onderwijsactiviteiten en toetsen losgelaten. Studenten kunnen dan zelf bepalen wat voor onderwijs ze nodig hebben.

In een voorlopig advies bepleitte de HSR het besluit uit te stellen tot na de zomervakantie. Ook wilde de raad de wet op flexibilisering voor de deeltijd en duale opleidingen afwachten. In het advies stond verder dat de raad het eens is met een aantal belangrijke principes in de voorgestelde onderwijsarchitectuur, zoals het werken met leeruitkomsten. De raad gaf als suggestie dat de instituten hun eigen voorstellen zouden ontwikkelen op het gebied van flexibilisering.

Voorlopig advies ingetrokken

Vanwege 'voortschrijdend inzicht' trok de raad haar eigen advies in, liet de voorzitter Annette Wind weten, tijdens een ingelaste HSR-vergadering woensdagmiddag 28 juni. Met 16 stemmen tegen en één stem voor verwierp de HSR vervolgens het voorstel van het college. 'We hebben meer rust en ruimte nodig om de risico's voor de kwaliteit van het onderwijs te onderzoeken', zei Wind.

In een eerdere brief stond ook dat de HSR voorstander is van werken met leeruitkomsten in de deeltijd en duale opleidingen, maar dat ze het voor de voltijdvariant nog een brug te ver vindt. Een vergelijkbaar standpunt is te lezen in een interview met Elwin Savelsbergh, dinsdag gepubliceerd op Trajectum. De lector Curriculumvraagstukken maakt zich zorgen om de invoering van leeruitkomsten bij alle HU-opleidingen.

Nieuw plan na de zomer

Collegevoorzitter Jan Bogerd zei woensdag na de vergadering niet te weten wat de motivatie is van de raad om het voorstel te verwerpen. Hij wacht de brief van de raad af. 'Het is goed dat de raad haar verantwoordelijkheid neemt en we zijn benieuwd naar de inhoudelijke argumenten', stelde hij. 'Aan de hand daarvan bekijken we of het college kan bewegen, aanpassingen mogelijk zijn of dat we ze kunnen weerleggen.'

Er komt zeker een nieuw plan over de onderwijsarchitectuur, vertelde hij. Hij noemde flexibilisering van het onderwijs een cruciale ontwikkeling in het hoger onderwijs die sowieso doorgaat. Heeft dit besluit gevolgen voor de onderwijsvernieuwing aan de HU? Bogerd: 'Dat kan ik op dit moment nog niet overzien.'

6 Onderwijsprijs Windesheim – inclusief Ad's

We sluiten de laatste nieuwsbrief van dit studiejaar af met een mooi bericht. De praktijkgestuurde deeltijdse route binnen het domein zorg en welzijn bij Windesheim kreeg de derde prijs in het kader van de Nederlandse Onderwijspremie, kortgeleden uitgereikt door de minister. Daarbij zitten ook Ad-opleidingen. Dat laat zien dat ook de Ad in deze ontwikkelingen het prima doet.

Hieronder treft u het artikel hierover op de Windesheimse website aan. Het gaat mede om een toelichting op de route van José Uitdewilligen die vanaf het begin de Ad heeft omarmd – en volgend jaar met pensioen gaat, met een goed gevoel – zoals ze aangeeft.

Korte kanttekening van onze kant

Wat deze route mede zo interessant maakt, is de combinatie van het vormgeven van een reguliere opleiding, met een kernprogramma, waarbij ook een vorm van 'privaat maatwerk' wordt ingebouwd. Dat houdt dat bij bepaalde onderwijseenheden een of meer externe partijen uit het werkveld worden betrokken om bijvoorbeeld elk een bepaald onderwerp of actuele ontwikkeling in te bouwen, nodig geacht voor degenen die vanuit die partij aan de studie meedoen. Ook kan het een 'eigen' groep inhouden, met mogelijkheden om op de werkvloer bezig te zijn, met onderwijs en werk-plekieren.

Dat lijkt dus op 'privaat maatwerk' omdat het een vorm van opleiden is die gericht is op 'een bedrijf op zich' en daarmee op een eigen deel van het programma. Maar zoals in het artikel wordt aangegeven betreft het een insteek die binnen de kaders van het opleidings- en beroepsprofiel blijft. Bovendien is het zo dat een bekostigde instelling op basis van de huidige regeling voor de 'helderheid' (dus privaat handelen) delen van een formele opleiding zodanig kan invullen met een derde niet-betalende partij dat daarin nieuwe, actuele, recente en toekomstgerichte competenties aan de orde komen – mede te verwerven met inbreng van die derde partij.

Daarmee ontdekt de bekostigde opleiding wat er speelt in het werkveld en wat en hoe dit bij de volgende aanpassing en herziening kan worden meegenomen op up-to-date te blijven. Het mes snijdt als het ware aan twee kanten. En dat is dus het slimme aan die aanpak!

De praktijkgestuurde leerroute voor deeltijdstudenten van het domein Gezondheid & Welzijn van Windesheim, één van de drie genomineerden voor de Nederlandse Onderwijspremie, is uiteindelijk geëindigd op de derde plaats. De premie wordt jaarlijks uitgereikt aan het meest vernieuwende en waardevolle onderwijsinitiatief. Een gesprek met initiator José Uitdewilligen over het opleiden van de toekomst en de nominatie als vorm van erkenning.

De uiteindelijke nominatie is op zichzelf al een beloning voor een nieuwe manier van opleiden, waarbij de individuele behoeften van de student én de specifieke behoeften en wensen van de zorginstelling centraal staan. Voor mij persoonlijk is de premie naast een prachtige beloning ook een geruststelling dat er na mijn pensionering volgend jaar, voldoende financiële middelen zijn om het project te versterken en verder uit te bouwen. Wat dat betreft is deze nominatie het mooiste wat me kon overkomen.'

Wat maakt deze praktijkgestuurde leerroute zo sterk?

'Vanuit het project flexibilisering deeltijdonderwijs hebben we de vraag gesteld: wat is er nog meer mogelijk? Hoe kunnen we praktijkinstellingen nog meer verbinden aan ons onderwijs? Het antwoord is een leerroute voor instellingen of clusters daarvan, die meer onderwijs op maat willen hebben. Wij kunnen dit doen doordat een instelling zich aan ons verbindt en haar studenten stuurt, zoals Buurtzorg, 's Heeren Loo, WVO-instellingen, of instellingen met speciale zorg voor mensen die gedwongen opgenomen zijn. Je kunt denken aan kennis specifiek gericht op het omgaan met moeilijk verstaanbaar gedrag of op psychologie van het ouder worden. Deze instellingen hebben professionals in huis die zelf expertlessen kunnen verzorgen.

Met de expertlessen kun je wisselen, maar de leeruitkomsten van een opleiding en de beoordelingscriteria daarvan staan vast. Je kunt als student de leeruitkomsten flexibel inzetten en bijvoorbeeld zeggen: ik wil nu hieraan werken want dit is een onderwerp waaraan ik direct iets heb in de

praktijk, bijvoorbeeld naar aanleiding van het behandelen van een moeilijke cliënt of een organisatievraagstuk. Precies op het juiste moment.

We ontwikkelen daar een eigen methodiek voor met een versterking van de docentenrol, de methodische werkvormen en de relatie met het werkveld. Daar hoort ook het gebruik bij van nieuwe werkvormen zoals het gebruik van de tool IDOARRT. Deze manier van opleiden is niet alleen prettig en leerzaam voor studenten, maar betreft ook veel meer mensen bij het leerproces. Zoals gezegd geven professionals uit de instellingen expertlessen en schuiven collega's van studenten aan. Er zitten ook studenten van verschillende jaren bij elkaar in één groep die van elkaar leren. We creëren op deze manier een lerende organisatie, waardoor de impact van de student die een opleiding volgt veel groter is dan voorheen. De organisatie leert mee en het leren wordt onderdeel van de instelling.'

Wat zijn de voordelen voor het werkveld?

'Het werkveld is complexer dan voorheen, onder meer als gevolg van WMO-wetgeving en marktwerking waardoor de zware en complexe casussen vooral bij de gewone instellingen terechtkomen. Met deze route sluiten we direct aan op de vragen die daar spelen. Een bijkomend voordeel is dat we samen investeren in werknemers en hen boeien en beter weten te binden. Ze krijgen meer perspectief. Vanuit je praktijk vraagstukken inbrengen bij je opleiding en ombouwen tot leerstof maakt het werk voor jou als werknemer interessanter, maar ook voor een organisatie als geheel. Daar heb je wel volume voor nodig, grotere instellingen of clusters van organisaties. De instroom is flexibel: studenten kunnen per maand instromen in overleg met de werkgever. Je krijgt dus steeds meer cycli.'

Op welke opleidingen is deze leerroute van toepassing?

'Het gaat om de deeltijdopleidingen gericht op of rond de zorg: Social work, Verpleegkunde, PMKE, de Ad Sociaal Werk in de Zorg en de Ad Sociaal Financiële Dienstverlening. Deze opleidingen starten per 1 september officieel met een flexibele leerroute die goed aansluit op de strategische koers van onze hogeschool. Ook het digitale systeem dat in ontwikkeling is, sluit daar mooi op aan en is enorm belangrijk. Studenten moeten immers zelf hun route kunnen bepalen in het digitale systeem.'

'De Onderwijspremie is een krachtige impuls maar biedt ook een geldsom waarmee we onze positie kunnen versterken en uitbouwen. We willen een 'train de trainer'-cursus opzetten, het onderzoek in de Living Labs uitwerken, maar ook toewerken naar een goede beschrijving die leidt tot een mooi uitgewerkt handboek voor het werkveld. Daarnaast is het belangrijk te blijven nadenken over hoe we het werkveld verder kunnen ondersteunen en hoe we het leren blijvend onderdeel kunnen maken van de instellingen. We voeren deze leerroute nu uit bij instellingen en willen dit graag verbreden met meer werkgevers. Onze praktijkervaringen willen we versterken door onze methodiek nog meer te onderzoeken en te verbeteren zodat onze werkwijze toepasbaar wordt voor andere opleidingen en werkvelden.'

7 Tenslotte

We wensen iedereen een aantal ontspannen weken, en laten we hopen dat er licht aan het einde van die vreselijke tunnelvisie in Rusland gaat komen. Er is voldoende te doen in de wereld rond het klimaat, het zorgen voor evenwicht in de economie en het leggen van een gezonde basis voor iedereen in de maatschappij. Onderwijs maakt er uiteraard deel van uit, om het streven zo goed mogelijk vorm te geven. Laten we hopen dat de toekomstverkenningen daarbij een goede aanzet in huis hebben.